

Hendrik VII

*Machtsrepresentatie en huwelijkspolitiek
aan het begin van de zestiende eeuw*

E.P. Cotter
s4147405

Bachelorscriptie
Studie Geschiedenis
Radboud Universiteit Nijmegen
Begeleidster: Mw. Drs. P. Bange
Datum: 28-01-2015

Abstract

In this paper the representation of power during the reign of king Henry VII (r. 1485 – 1509) of England will be discussed. Henry had to reinforce his claim to the throne after seizing it from the former king Richard III (d. 1485) during the Wars of the Roses (1455-1487). Before his invasion of England Henry had lived as an exile in Brittany for most of his life, supported by the local ruler and a close group of Lancastrian followers. During his kingship Henry was threatened by revolt numerous times, which subsided at the end of the fifteenth century. Around this time wedding preparations for his eldest son, Arthur, came to an end: he was to marry the Spanish princess Catherine of Aragon. Further points of interest in this paper will be the use of symbolism during the wedding and surrounding festivities, and the position of the source author of *The receyt of the ladie Katheryne* (c. 1502), edited by Gordon Kipling (Oxford 1990).

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Hofcultuur	5
3. Historiografie	6
4. Plaats en ruimte	8
5. Historische context	9
6. ‘The receyt’ als historische bron	11
7. De verbeelding van macht in wagenspelen	12
8. De (on)zichtbare vorst: Hendrik VII tijdens het huwelijk	15
9. Het paleis van Richmond	17
10. Conclusie	18
11. Literatuur	21

1. Inleiding

‘The Tudors simply is this – it is a most glorious and wonderful soap opera.’¹ De verbeelding van macht en autoriteit zijn in de publieke ruimte vaak nauw verbonden. Dit gold ook tijdens het huwelijk van Arthur Tudor, de eerstgeboren zoon van Hendrik VII, koning van Engeland. Hendrik was de stichter van de Tudor-dynastie. Huwelijken tussen adellijke families waren in de zestiende eeuw een politieke aangelegenheid. In deze casus van Spanje en Engeland konden beide families zich representeren als belangrijke vorstenhuizen. Een van de bewaard gebleven bronnen, de *Receyt of the Ladie Katheryne* (c. 1502), verhaalt over een kleurrijk feest. Naast het huwelijk tussen Catherina en Arthur, werd het verbond dat hiermee gesloten werd gevierd. Samen stonden Engeland en Spanje sterker tegen Frankrijk. Zowel Spanje als Engeland hadden een rumoerige recente geschiedenis. Engeland was vijftien jaar uit de Rozenoorlogen, een bloederige en langdurige strijd tussen de adelshuizen York en Lancaster. Spanje veroverde in 1493 de stad Granada op de islamitische heersers, gevolgd door uitzetting of bekering van de moslims en joden. Negen jaar voor Granada was Hendrik via een eigen machtsgreep aan de macht gekomen, na in Engeland te zijn geland met een eigen leger. Zijn tegenstander en voormalig koning Richard III werd gedood in de veldslag bij Bosworth (1485). Na zijn kroning werd Hendrik nog lang geplaagd door tegenstanders in binnen- en buitenland. Gedurende deze jaren negentig van de vijftiende eeuw werden de huwelijksvoorwaarden enkele keren herzien, tot de goedkeuring van de paus. Na een huwelijk bij volmacht in 1499 begonnen in Engeland de voorbereidingen voor de groots opgezette huwelijksfeesten van 1501. Hendrik had er belang bij om als sterk en legitiem vorst over te komen, door de dreiging van verschillende troonpretendenten.

Via bronnenonderzoek zal worden verklaard hoe Hendrik tijdens het huwelijksfeest parades en feesten inzette om zijn macht als vorst te legitimeren. Hierbij wordt eerst het begrip hofcultuur gedefinieerd, gevolgd door de manieren waarop de koning zichtbaar of aanwezig was. Als zal worden gekeken naar de aard van en bron en anonieme auteur, over wie weinig bekend is.

¹ Ian Dale, ‘In conversation with... David Starkey,’ *Total Politics* <<http://www.totalpolitics.com/articles/2893/in-conversation-with-david-starkey.thtml>> [geraadpleegd op 11-01-2015].

2. Hofcultuur

‘A court is a magical combination of power, visual splendour, outward deference, and a personal household staffed by members of the elite.’² David Starkey verwijst in zijn boek *The English Court* (1987) met deze uitspraak naar het boek *The Eagle in Splendour* (1987) van P. Mansel, over het hof van Napoleon Bonaparte. Hofcultuur is hiermee verbonden aan een plaats en een specifieke groep mensen. Ten eerste is het hof van Hendrik VII drie eeuwen eerder dan het hof van Napoleon Bonaparte. Verschillend met het hof van Napoleon was dat Hendrik VII naast de tijdsperiode het bastaard-feodalisme monopoliseerde. Bij het bastaard-feodalisme dienen edellieden een heer in ruil voor land, titels of geld. Wanneer vorsten de hoge adel in de hand konden houden werkte het systeem goed. Hendrik VII zette voornamelijk bestuurders uit de landadel in om de invloed van de hoge adel te verminderen. Binnen deze elitegroep speelde hofcultuur een belangrijke rol. Het begrip hofcultuur is dus geen eenduidig begrip, en de inhoud van het begrip kan door de tijd heen verschillen.

Het hof van de koning bestond uit een gevarieerde groep mensen. Het dichtst bij de koning stonden leden van de *Privy Council*, een persoonlijk adviesorgaan waarin veel vertrouwelingen uit zijn periode van ballingschap zaten. Gedurende Hendriks koningschap werd deze groep steeds geslotener, en regelde het de persoonlijke financiën van de vorst. Buiten deze groep probeerde gewone hovelingen de weinig zichtbare koning te benaderen voor gunsten en advies. Het hof was voor de adel een plek om carrière te maken. Kevin Sharpe benadert in zijn *Selling the Tudor Monarchy* (2009) het concept hofcultuur via de begrippen ‘macht’ en ‘autoriteit.’ Binnen beide begrippen werd er onderhandeld over de mate van vertegenwoordiging tussen vorst en onderdaan. Beide partijen hebben belangen bij evenementen en representatie. Hierbij is macht ‘the effective means by which a ruler could enforce his will: I listed armies, law enforcement agents and instruments of force and punishments as the constituents of power.’ Daarnaast noemt Sharpe autoriteit. Dit is volgens hem ‘more a cultural construction: a set of codes and norms worked out by committees small and large.’³

Legitimatie was vooral van belang bij de opkomst van jonge dynastieën, omdat ze zich nog moesten vestigen in de binnen- en buitenlandse politiek. Hierbij werd cultuur ingezet om de herinnering en het beeld van de vorst te ontwikkelen. Wanneer hij in een optocht of

² David Starkey, ‘Introduction: court history in perspective,’ in: David Starkey e.a. (red.), *The English court: from the war of the roses to the civil war* (Essex, 1987), 1-24, alhier 23.

³ Kevin Sharpe, *Selling the Tudor monarchy: authority and image in sixteenth-century England* (Yale, 2009), 8-9.

publieke voorstelling aanwezig was, stond de vorst daar niet als individu maar als deel van zijn gevolg. Gebeurtenissen, zoals een huwelijksplechtigheid, werden geënceneerd of sterk gereguleerd, met vaste vormen en rituelen.⁴

In het onderzoek wordt hofcultuur gedefinieerd als een verzameling van normen en waarden, beperkt tot een kleine elitegroep binnen de samenleving. Deze cultuur werd gekenmerkt door eigen symbool- en taalgebruik, zoals het spreken van Frans, en kennis van het Latijn en de klassieke Oudheid. Daarmee onderscheidde de adel aan het hof zich van mensen die niet tot de adel behoorden.

3. *Historiografie*

De huidige consensus onder historici is dat Hendrik tijdens de beginjaren van zijn koningschap een instabiele machtspositie had. In deze eerste beginjaren werd de vorst als buitenstaander gezien. Hij werd omringd door een eigen groep vertrouwelingen en had zelf weinig regeerervaring. Auteurs als Sharpe en Penn kijken naar de culturele aspecten van koningschap, waarmee macht gerepresenteerd kan worden.⁵

Tot aan de tweede helft van de twintigste eeuw was een groot deel van het denken over Hendrik VII gebaseerd op de *Historia Anglica* (1512/13) van Polydorus Vergilius, een Italiaanse humanist en diplomaat in Engeland. Hendrik VIII volgde in 1509 zijn vader op en beïnvloedde sterk het werk van Vergilius. Daardoor werd Hendrik VII neergezet als de redder van verdeeld Engeland. De *Historia* heeft zelf weer invloed uitgeoefend op latere auteurs als Francis Bacon, die Hendrik in zijn *The historie of the raigne of King Henry the seventh* (1621) zowel een ‘wise man, and an excellent king,’⁶ noemt, alsmede een wantrouwende ‘duistere prins,’⁷ omgeven door complotten in zijn regering. Het werk van Bacon was lange tijd leidend, door het ontbreken van een nieuwe standaardwerk tot het midden van de negentiende eeuw. Aan het einde van de negentiende eeuw deed de Duitse historicus Wilhelm Busch in zijn *König Heinrich VII* (1892), uit de boekenreeks *England unter den Tudors* diepgaander onderzoek. In navolging hiervan was Chrimes in zijn *Henry VII* (1972) kritisch over het boek van Bacon, dat volgens hem te lang een centraal werk bleef in het historisch onderzoek. Chrimes’ biografie van Hendrik beschrijft de eerste jaren van zijn regering als imponerend.

⁴ Sharpe, *Selling the Tudor monarchy*, 21.

⁵ Thomas Penn, *Winter king: the dawn of Tudor England* (Londen, 2012), 42.

⁶ Francis Bacon, *The historie of the raigne of king Henry the seventh, and other works of the 1620s*, red. Michael Kiernan, The Oxford Francis Bacon VII (Oxford, 2012), 3.

⁷ Penn, *Winter king*, xix.

De koning was volgens hem in 1485 een banneling, zonder opleiding tot vorst, zonder land, geld of grote invloed. Echter was de historiografie in Chrimes zijn tijd gericht op de politiek veranderingen die de Tudors teweeg brachten.⁸

De huidige historiografie legt de nadruk op het gebruik van plaats en ruimte in de hofcultuur, en het beeld van Hendrik VII als buitenstaander en afstandelijk vorst. David Starkey en Thomas Penn volgen dit beeld van de vorst in hun werken, respectievelijk *The English Court* (1987) en *Winter King* (2012). Tijdens de eerste maanden van Hendrik zijn regering werden volgelingen beloond met onder andere titels en landgoederen. Het huwelijk van Arthur en Catherine was onderdeel van buitenlandpolitiek tegen Frankrijk. Hendrik viel daarnaast kort Bretagne binnen in 1492. Starkey beschrijft het hof als institutie, waarbinnen de vorst het ‘bastaardfeodalisme’ gemonopoliseerd had. Volgens Starkey monopoliseerde Hendrik dit systeem door het aanstellen van landadel aan het hof de invloed van hogere adel te verminderen. Dit onderwerp is volgens Starkey lang onderschat of genegeerd.⁹ Volgens Penn werd Hendrik door de ontrafeling van complotten afstandelijker tijdens zijn regeerperiode. Hierbij was er sprake van een veranderende relatie. Penn schrijft over ‘a gripping and largely untold story,’¹⁰ waarbij Hendrik zich afzette tegen zijn voorganger Richard III, in 1485 gedood in de slag bij Bosworth. Hierbij schilderde Hendrik Richard af als onwettig vorst. Dit deed hij door te stellen dat het begin van zijn koningschap één dag voor de slag was. Hiermee beschuldigde Hendrik zijn tegenstanders bij Bosworth van verraad. De koning had zijn geschiedenis hierdoor op een voor hem legitimerende manier herschreven.¹¹

Starkey en Penn volgen een keerpunt in de historiografie, welke ontstond in de jaren negentig van de twintigste eeuw. Op de *Harlaxton conferentie* van 1993 raakte het beeld van Hendrik VII als buitenstaander verder verspreid. Christine Carpenter schreef dat er meer vanuit culturele invalshoek naar het hof moest worden gekeken. Sean Cunningham, auteur van *Henry VII* (2007) en Fiona Kisby, auteur van het artikel ‘Royal minstrels’ (1997) bespreken in hun werken ook de toenemende afstand tussen vorst en hoveling. Omdat de vorst centraal stond in de uitoefening van de macht, in samenwerking of bespeling van zijn hofhouding, werd toegang tot hem streng bewaakt.¹²

⁸ John Watts, ‘Review of Henry VII’, *Reviews in History* <<http://www.history.ac.uk/reviews/review/624>> [geraadpleegd op 15-10-2014].

⁹ Starkey, ‘Introduction,’ 4-5, 8, 11, 23.

¹⁰ Penn, *Winter king*, xx.

¹¹ *Ibidem*, 10, 21, 29.

¹² Fiona Kisby, ‘Royal minstrels in the city and suburbs of early Tudor London: professional activities and private interests’, *Early Music* 25 (1997), 199-220, alhier 201.

4. Plaats en ruimte

Een ander centraal punt binnen de historiografie is het gebruik van ruimte. Kevin Sharpe onderzoekt in zijn *Selling the Tudor Monarchy* (2009) de representatie van de Engelse vorsten Hendrik VIII (r. 1509-1547) tot en met Elizabeth I (r. 1558-1603). Volgens Sharpe moet de beeldvorming van vorsten meer worden bestudeerd aan de hand van afbeeldingen en materiële overblijfselen uit de periode. Verder concludeert hij dat het koningschap gebaseerd was op onderhandeling, in plaats van autocratisch regeren.¹³ Afhankelijk van de doelgroep werd bij de representatie van de vorst de nadruk gelegd op verschillende aspecten. Sharpe wordt in een recensie door Lucy Wooding bekritiseerd op het gegeven dat hij te weinig aandacht zou schenken aan Hendrik VII. Het zwaartepunt van zijn werk zou op Hendrik VIII en Elizabeth liggen.¹⁴ Wooding schrijft dat ‘Henry VII was intensely concerned with ritual and display in his attempts to secure compliance but for all that ‘it is not Henry VII who has left his mark on the nation’s memory’. In many ways the real story of this book begins with Henry VIII. [...] It was Henry’s achievement to cast himself as the embodiment of the nation, and Sharpe follows the unfolding of this through many different forms of expression.’¹⁵

Janette Dillon schrijft in haar *The Language of Space in Court Performance* (2010) dat de inrichting van ruimte belangrijk is voor de betekenis die de ruimte heeft. Hierdoor moeten de materiële en denkbeeldige aspecten ervan samen worden gezien. Dillon onderzoekt het vroegmoderne hof en de evenementen die er plaatsvinden aan de hand van de begrippen plaats en ruimte. Verder definieert zij hofcultuur als een elitecultuur, gebonden aan het hof als fysieke plaats. Wanneer buitenstaanders toegang hadden tot hofevenementen waren deze door eigen normen en taalgebruik moeilijk te interpreteren. Chrimes noemt in zijn boek de festiviteiten tijdens het huwelijk ‘great and lavish.’¹⁶ Plaats en ruimte nemen hierdoor in de huidige historiografie een belangrijke plaats in bij onderzoek naar hofcultuur in de zestiende eeuw.¹⁷

¹³ Sharpe, *Selling the Tudor monarchy*, 78.

¹⁴ Lucy Wooding, ‘Selling the Tudor monarchy: authority and image in sixteenth-century England’, *Reviews in History: covering books and digital resources across all fields of history* <<http://www.history.ac.uk/reviews/review/852#author-response>> [geraadpleegd op 15-10-2014].

¹⁵ Wooding, ‘Selling the Tudor monarchy’, <<http://www.history.ac.uk/reviews/review/852#author-response>> [geraadpleegd op 15-10-2014].

¹⁶ Stanley Chrimes, *Henry VII* (Londen, 1972), xi-xii, 54-55, 80-81, 93, 277-280, 285

¹⁷ Janette Dillon, *The language of space in court performance: 1400-1625* (Cambridge, 2010), 6-11, 15-16.

5. *Historische context*

Tijdens de vijftiende en zestiende eeuw waren koninklijke intochten en huwelijken relatief zeldzame gebeurtenissen. Deze kwamen slechts enkele keren in een mensenleven voor.¹⁸ Bij de voorbereidingen van het huwelijk tussen Arthur en Catherina werd er lang onderhandeld tussen het hof en stadsbestuur over de inhoud en opbouw ervan. Beide groepen probeerden bij evenementen hun macht te bevestigen. Zo nam de burgemeester van Londen deel aan de optocht langs de wagenspelen door de stad, voorafgaand aan het eerder genoemde huwelijk. De begroeting van Arthur en Catherina door de burgemeester en wethouders, *aldermen*, laat zien dat het stadsbestuur een plaats voor zichzelf zocht in het evenement. Zij werden voorgedaan door de drager van een ceremonieel zwaard, de burgemeester gekleed in satijn. Het gebruik van complexe allegorieën en symboliek, geënt op de oudheid, het christendom en de eigen tijd, waren bedoeld voor de aanwezige elite. Door hun scholing in de klassieken en de Latijnse taal konden zij de betekenis achter de symboliek begrijpen. Minder geletterden en armen waren aangewezen op afbeeldingen en de kennis van medepubliek dat kon lezen. De auteur schreef dat het huwelijk grote groepen mensen leek te trekken.¹⁹

Hendrik VII Tudor (geb. 1457) groeide op tijdens de Rozenoorlogen (1455-1485), een decennialang conflict tussen de adellijke takken Lancaster en York. Tijdens zijn jeugd was de positie van Lancaster in verval geraakt, door de machtsgreep van de Yorkse Edward IV in 1471. Hendrik werd naar Bretagne gestuurd in ballingschap, als de enig overgebleven mannelijke erfgenaam van de tak Lancaster. Voor de hertog van Bretagne, Frans II (r. 1458-1488) was de aanwezigheid van Hendrik politiek gunstig, om de groeiende invloed van de Franse koning Lodewijk XI (r. 1461-1483) tegen te gaan op de gebieden buiten het Franse kroondomein. Na de dood van de Engelse koning Eduard IV in 1483 liet Richard, hertog van Gloucester, zich kronen tot Richard III, koning van Engeland. Rond deze tijd verdwenen ook zijn twee jongere neven, mogelijk op bevel van Richard vermoord om een latere aanspraak op de troon te voorkomen. In augustus 1485 kwam Hendrik VII aan land in Wales, gefinancierd en bewapend door de hertog van Bretagne. Via zijn moeder was Hendrik een afstammeling van koning Eduard III (r. 1327 – 1377). Dit was de basis van zijn claim op de troon. In de slag bij Bosworth Field (1485) versloeg Hendrik Richard en kreeg hierdoor de kroon in handen. Hendrik VII had echter weinig bestuurservaring of kennis van de Engelse politiek. Eén van de manieren waarop Hendrik zijn macht verstevigde was de bepaling dat zijn koningschap

¹⁸ Dillon, *The language of space*, 18, 36.

¹⁹ Penn, *Winter king*, 42-43, 57.

enkele dagen voor de slag zou zijn begonnen. Hierdoor waren Richard en zijn bondgenoten in één klap tot verraders gemaakt. Daarnaast werden voormalige Yorkisten met bestuurservaring lagere bestuurdersposities aangeboden. Voor deze voormalig volgelingen van Richard betekende trouw aan de nieuwe koning functiebehoud. Datzelfde jaar huwde Hendrik Elisabeth van York, een nicht van Richard III en de laatst overgebleven Yorkse afstammeling. Zo verbond Hendrik zich in dynastieke lijn met het huis York. In 1486 werd Arthur geboren, de eerste zoon en troonsopvolger binnen het jonge huis, gevolgd door Hendrik in 1491. Arthur was vernoemd naar de mythische koning Arthur, aan wie veel Engelse koningen hun familielijn verbonden. Hendrik verstevigde zijn machtspositie door huwelijk, wetgeving, en het gebruik van Yorkse bestuurders en kennis.²⁰

Ondanks de genomen maatregelen werd Hendrik geplaagd door buitenlandse opstanden van aanhangers van de Yorkisten. Minder dan een jaar na zijn kroning vond in de westelijke Midlands een opstand plaats die echter mislukte. De leiders, twee broers genaamd Humphrey (c. 1426-1485) en Thomas Stafford en Francis Lovell (1454- na 1488), wisten te ontsnappen naar Bourgondië, waar Margareta van York (1446-1503) veel invloed had. Margareta was weduwe van de Bourgondische hertog Karel de Stoute (r. 1467-1477) en een nicht van Richard III. Lovell presenteerde er de troonpretendent Lambert Simnel (c. 1477-1525) als Eduard Plantagenet, een neef van Richard III. Na een overtuigende presentatie in Bourgondië vertrokken Lovell en Simnel naar Ierland, waar Simnel in mei 1487 gekroond werd als Eduard VI. De troonpretendent landde met een door Bourgondië gefinancierd leger van Ieren en Vlamingen in Engeland, waar Simnel werd verslagen in de slag bij Stoke Field (1487). Door zijn jonge leeftijd werd Simnel vrijgesproken en te werk gesteld in de paleiskeukens. Lovell verdween van het slagveld en vluchtte naar Schotland. In november van dat jaar werd zijn vrouw Elizabeth tot koningin gekroond. Dit was een poging van Hendrik om zijn grip op de troon te verstevigen.²¹

In november 1491, na de geboorte van de latere Hendrik VIII, ontstonden geruchten dat één van de verdwenen ‘prinsen in de toren’ in Ierland was verschenen. In werkelijkheid was het de troonpretendent Perkin Warbeck (c. 1474-1499). Warbeck verbleef in eerst instantie aan het Franse hof, om na toenadering tussen Frankrijk en Engeland naar Bourgondië af te reizen. Zijn aanwezigheid werd door Margareta van York ingezet om een mogelijke invasie van Engeland te organiseren en Bourgondisch-gezinde koning in te

²⁰ Sean Cunningham, *Henry VII* (New York, 2007), 43-50.

²¹ Cunningham, *Henry VII*, 50-76.

stellen.²² Warbeck werd bij officiële gebeurtenissen aangeduid als koning van Engeland. Om deze buitenlandse dreiging tegen te gaan kreeg de toekomstige Hendrik VIII in 1494 de titel hertog van York, traditioneel gegeven aan een tweede zoon van de vorst. Warbeck viel in de lente van 1497 in samenwerking met de Schotse koning Jacobus IV (r. 1488-1513) Engeland binnen en werd gevangengenomen. Hendrik VII stond Warbeck toe aan het hof te verblijven, waarvandaan hij na negen maanden gevangenschap een ontsnappingspoging deed, die mislukte. Warbeck werd daarop gevangengezet in de Tower en in 1499 geëxecuteerd.²³

Datzelfde jaar waren de huwelijksvoorbereidingen tussen de Spaanse en Engelse koningen over het huwelijk van Arthur en Catherina afgerond. Hierover werd in 1489 het verdrag van Medina del Campo gesloten. Door hernieuwde onderhandelingen over de huwelijksovereenkomst in 1492 en 1497, kwam Catherina in 1501 op zestienjarige leeftijd in Engeland aan. Hendrik bood het huwelijk de kans om de economische banden van Engeland met de Habsburgse Nederlanden te versterken, die een groot afnemer van Engelse wol waren. Voor de Spaanse koning Ferdinand II van Aragon (r. 1474-1504) was Hendrik een stabiele bondgenoot tegen de Franse koning Lodewijk XII (r. 1498-1415).²⁴

6. *'The receyt' als historisch bron*

De *Receyt of the ladie Katheryne* is onderdeel van het manuscript College of Arms, MS 1st M. 13 Cotton. Dit manuscript is een verzameling van teksten uit de periode 1501-1503. Deze gaan over het huwelijk tussen Catherina en Arthur in 1501, en die van Margareta Tudor (r. r. 1503-1513) met de Schotse koning Jacobus IV. Eind zestiende eeuw werden vier verschillende manuscripten samengevoegd tot een bifolium, dat opnieuw gebonden werd in de achttiende eeuw. Het manuscript over Arthur en Catherina werd waarschijnlijk tussen augustus 1502 en februari 1503 geschreven: tussen het begin van Hendrik zijn achttiende jaar als koning en het overlijden van koningin Elizabeth. Over de identiteit van de auteur is weinig bekend. Historici nemen aan dat hij werkzaam was aan het hof, mogelijk als één van de lagere bedienden, vanwege zijn gedetailleerde beschrijvingen over de werking en gebeurtenissen aan het hof.²⁵

²² Cunningham, *Henry VII*, 93.

²³ Penn, *Winter king*, 21, 24-28, 30-31, 36, 39.

²⁴ *Ibidem*, 60, 100-104.

²⁵ *The receyt*, xxxi, xlii – xlvi, l.

Aan de ene kant is de brontekst bruikbaar door het oog voor detail van de auteur. Daardoor is het een geschikte bron om een beeld te schetsen van de gebruikte symboliek en gebeurtenissen. Daarnaast is de auteur mogelijk beïnvloed door het beeld dat Hendrik als koning door God was aangesteld. Gehoorzaamheid was hiermee zowel aan de vorst als aan de religie gebonden. Ondanks de mogelijke bevooroordeeldheid van de auteur is de *Receyt* voor dit onderzoek een gedetailleerde en daarmee goed bruikbare bron. De hiervoor gebruikte transcriptie is van Gordon Kipling in zijn *The receyt of the ladie Katheryne* (Oxford 1990).²⁶

7. *De verbeelding van koninklijke macht in wagenspelen*

Catherina kwam begin november 1501 aan in Engeland en ontmoette Hendrik buiten het dorp Easthampstead in de buurt van Londen. Op 9 november dat jaar trok Catherina met haar gevolg op weg naar Londen langs kasteel Baynard. Dit was een van Hendriks kastelen, verbouwd in de aanloop naar het huwelijk om een magnifiek beeld te schetsen van zijn koningschap. In Londen vonden de wagenspelen plaats, opgebouwd langs de route waar Arthur en Catherina voorbijtrokken. De zes spelen waren opgebouwd rondom verschillende onderwerpen en symboliek. Het eerste spel was gericht op twee acteurs die de heiligen Ursula (c. derde tot vierde eeuw) en Catherina van Alexandrië (c. 282 – c. 305) uitbeeldden. Beide heiligen waren een martelaarsdood gestorven en waren in het wagenspel afgebeeld met aan hen verbonden symbolen. Catherina werd afgebeeld met een wagenwiel, omdat haar radbraken in legendes door een engel werd voorkomen. Een ander symbool was een kousenband, omringd door een rode roos. De rode roos was het wapen van het huis Lancaster en stond als symbool tijdens de wagenspelen centraal. Op de kousenband stond het motto van de Engelse orde van de kousenband, waarvan de moderne spelling ‘Honi soit qui mal y pense’ is, maar door de auteur beschreven als ‘Onye soit que male pens.’²⁷ Deze ridderorde ontstond in het midden van de veertiende eeuw en stond in Engeland hoog in aanzien.²⁸

Het tweede wagenspel vond plaats rondom een kasteel van hout en beschilderd doek, meerdere malen versierd met de Tudor-roos en driemaal een kousenband met het motto van

²⁶ *Ibidem*, xliii – xlv.

²⁷ *Ibidem*, 13, 117-118.

²⁸ J. Sherborne, ‘Aspects of the English court culture in the later fourteenth century’, in: V. Scattergood, J. Sherborne (red.), *English court culture in the later middle ages* (Londen, 1983), 1-27, alhier 8.

de orde. Daarnaast was op het kasteel het persoonlijke wapen van Hendrik zichtbaar. Dit bestond uit een rode draak en witte wolfshond die een wapenschild omhooghielden. Het wapenschild bestond uit twee blauwe vlakken met daarop drie gouden Franse lelies, geflankeerd door twee rode vlakken met daarin drie rode leeuwen.²⁹ Het symboolgebruik in het koninklijk wapen was in navolging van Richard III. De Tudor-roos werd mogelijk gebruikt om de vereniging van de huizen York en Lancaster aan te tonen. Daarnaast was Arthurs aanduiding als een tweede koning Arthur een kenmerkend thema binnen de vroege Tudor propaganda.³⁰ Op het wagenspel gaven drie ridders een voordracht, waarin Catherina als een heldere ster werd aangeduid, geschikt om te regeren. Verder moest ze een goede moraal hebben, door de kardinale deugden te verwerven. Dit waren wijsheid, rechtvaardigheid, moed, en matigheid. Dit was mogelijk gericht op haar toekomst als koningin naast Arthur als koning.³¹

Hierop volgden twee spelen waarin de eerste het universum centraal stond, gevolgd door een wagenspel over de hemel. Bij het wagenspel over het universum waren de maan en planeten afgebeeld. Bovenin de ruimte stond Rafael, een engel geassocieerd met het huwelijk. Hij werd geflankeerd door Hendriks persoonlijke wapenschild. De buitenkant van het wagenspel was versierd met een groen-wit rasterpatroon, persoonlijke kleuren van Hendrik. Het vierde wagenspel was een verbeelding van de hemel, versierd met wolken, engelen en de dierenriem. In het midden van het spel stond een wagen, waarin een acteur een figuur uitbeelde die volgens de auteur zowel op prins Arthur als koning Arthur leek. Catherina werd in een toespraak welkom geheten in Engeland. Arthur werd bezongen als ‘a prince of all princes the very floure, with whom ye shall aspyre to great honour.’³² Hierop volgde het wagenspel over de hemel, waarmee door de volgorde van wagenspelen een reis van het aardse naar het hemelse lijkt te worden gesuggereerd. Het inzetten van de hemel als thema in het vijfde spel laat zien dat het huwelijk ook op religieus gebied haar zegen kreeg.³³

‘Septimus extremis te sponsam Henricus ab orbis, Arthurum ut nubas, virgo decora, vocat.’³⁴ Zo opende een acteur verkleed als ‘prelate of the Chirche’ het vijfde wagenspel, waarschijnlijk een uitbeelding van paus Alexander VI (r. 1492-1503). Dit vond plaats in de

²⁹ *Ibidem*, 16.

³⁰ Penn, *Winter king*, 22.

³¹ *Ibidem*, 17-18, 121, 124.

³² *Ibidem*, 27.

³³ *Ibidem*, 27.

Ibidem, 127, 135.

³⁴ *Ibidem*, 29, 137. Vertaling door Kipling: ‘Beautiful virgin, Henry VII summons you, the bride, from the farthest lands so that you may marry Arthur.’

‘tempel van God’, een toneel omringd door zingende engelen, kaarsen en heiligen. De paus richtte zich in zijn toespraak direct tot Catherina. Hij zei dat koning Hendrik haar naar Engeland had ontboden. Hendrik werd verder een christelijk koning genoemd, een titel traditioneel toegekend door de paus. Hendrik had deze titel in het verleden van de pausen Innocentius VIII (1489) en Alexander VI (1496) ontvangen. De koning werd in de toespraak verder een hemelse koning genoemd.³⁵

Hendrik zelf keek vanuit het huis van een koopman toe op het vijfde wagenspel. Hij was omringd door leden van de hoge adel en bewaking. Gevolgd door een lange stoet mensen kwamen Catherina en Arthur aan bij het laatste, zesde wagenspel. Dit zesde spel was een verbeelding van de zeven deugden, omringd door in het wit geklede maagden. Boven de deugden stonden twee kussens met op ieder een gouden scepter en kroon. Zij stelden ‘noblesse and virtue’ voor. Deze symbolen van koningschap lagen naast een figuur genaamd ‘Honour’, gekleed in purper. Als laatste trok de stoet naar het bisschoppelijk paleis te Londen, waarmee de spelen voor die dag voorbij waren.³⁶

De volgende zaterdag ontving Hendrik de meegereisde Spaanse ambassadeurs op kasteel Baynard. De vertegenwoordigers werden ontvangen in een hal versierd met wandtapijten, waarbij de koning op een troon met baldakijn zat. Hierbij werd hij vergezeld door zijn zonen Arthur en Hendrik, mogelijk om te benadrukken dat zijn koningschap en opvolging stabiel waren. Later die dag arriveerde Catherina bij het kasteel voor een ontmoeting met koningin Elizabeth. Na een avond van ‘goodly communication, dauncyng, and disportes’³⁷ keerde de prinses terug naar het bisschoppelijk paleis.³⁸

De auteur beschrijft de wagenspelen op straat in groot detail, met nadruk op de werking en symboliek van en op de wagens. Het wapen van Hendrik en de Tudor-roos komen veelvuldig voor in de spelen als decoratie. Hendrik staat minder centraal tijdens de wagenspelen, omdat de spelen draaien om de intocht van Catherina en Arthur. Via aan Hendrik verbonden symboliek, zoals zijn wapenschild en de Tudor-roos, wordt indirect naar Hendrik verwezen als vorst. Tijdens de optocht wordt naar Arthur verwezen als ‘de redder van Engeland,’ waarbij hij in één lijn wordt gezet met de mythische koning Arthur. Het

³⁵ *Ibidem*, 29-30.

³⁶ *Ibidem*, 35.

³⁷ *Ibidem*, 38.

³⁸ *Ibidem*, 36-38.

gebruik van acteurs in Spaanse klederdracht in combinatie met Engels geklede figuren laat het verbond tussen Spanje en Engeland zien.

8. *De (on)zichtbare vorst: Hendrik VII tijdens het huwelijk*

Voorafgaand aan het huwelijk beschrijft de auteur gedetailleerd het interieur van de Londense kathedraal van St. Paulus. In het midden van het kerkship stond een houten podium, bekleed met rode stof. Hierop zou de ceremonie plaatsvinden. De muren waren behangen met wandtapijten, met daarop afbeeldingen van heroïsche verhalen. Hendrik en Elizabeth keken toe op de gebeurtenis vanuit een eigen, gesloten loge en waren die dag volgens de auteur niet zichtbaar aanwezig voor het publiek. De auteur geeft hier geen verklaring over. Na de huwelijksceremonie vertrokken Arthur en Catherina naar het paleis van de bisschop van Londen, waarbij zij langs het zevende en laatste wagenspel trokken. Dit was een berg bedekt met edelstenen en bomen met rood-gouden bladeren. Deze ‘Rich Mount’ was een verwijzing naar Hendriks grote uitgaven aan de inrichting en bouw van paleizen, in het bijzonder het paleis van Richmond. Dit paleis brandde in 1497 af en werd in de jaren erna op grote snelheid gerestaureerd om op tijd af te zijn voor de huwelijksfeesten. Op de berg stonden drie koningen afgebeeld, zij waren onderdeel van de ‘negen besten.’ Deze negen helden beeldden in middeleeuwse mythologie de belangrijkste aspecten van ridderlijkheid uit. De negen bestonden uit drie heidenen, drie joden en de drie genoemde koningen. Dit waren waarschijnlijk koning Arthur, Karel de Grote en een onbekende Spaanse koning. De figuren hadden een kenmerkende symboliek of plaats: koning Arthur stond op een schip en hield een zwaard vast, de Spaanse koning hield in een kasteel een zilveren bol vast. Karel de Grote stond in een wit hart, een Frans heraldisch symbool, onder een boom.³⁹ Diezelfde avond vond een feest plaats op het paleis, op dinsdag gevolgd door een dankmis, geleid door de koning, die op woensdag enkele mensen ridderde.⁴⁰

De steekspelen tijdens het huwelijk konden worden ingezet om het belang van de koning te laten zien. Dit gebeurde door symboliek en het dragen van de koninklijke *livrei*. Tijdens een steekspel op donderdag waren enkele edellieden aanwezig in de *livrei* van de

³⁹ *Ibidem*, 44-45, 145-146.

⁴⁰ *Ibidem*, 45, 147-148.

koning. De auteur noemt specifiek dat Hendrik en zijn gevolg, bestaande uit onder andere Catherina en Arthur, via een eigen ingang arriveerde, om zo geen ‘shewe or apparens’⁴¹ te hoeven maken. Drie deelnemers arriveerden bij het toernooi in versierde wagens. De eerste op een schip, de tweede op een draak, geleid door een reus met een boomstam in zijn hand. Als laatste arriveerde een andere ridder op een groene berg bevolkt door dieren. Na een rondgang om het toernooiveld zwoeren de ridders trouw aan de koning en maakten een buiging. Hierop ging het toernooi van start.⁴²

Verdere wagenspelen vonden plaats tijdens een diner in Westminster Hall op de vrijdagavond van de tweede week, de muren rijk behangen om het grootse feest luister bij te zetten, ‘intending to amplifie and encrease the ryalte of this noble and solempne fest.’⁴³ Er werden drie wagenspelen voor de koning, waarvan de eerste locatie een kasteel was, getrokken door mensen vermomd als twee geketende leeuwen en twee herten. In het kasteel stonden acht vrouwen, waarvan de helft in Engelse of Spaanse klederdracht was. Het kasteel werd gevolgd door een schip, met daarin een vrouw gekleed als Catherina en twee ambassadeurs van de ‘Knights of the Mountain of Love.’ De ambassadeurs ‘Hope’ en ‘Desire’ riepen de vrouwen in het kasteel op zich over te geven, wat hen geweigerd werd. Hierop arriveerde het derde wagenspel in de vorm van een berg. Op deze berg stonden acht ridders van de ‘Mountain of Love,’ die na het horen van de weigering om binnengelaten te worden het kasteel bestormden en veroverden. Deze bestorming van het kasteel en overwinning van de ridders was een omkering van het oorspronkelijke verhaal, waar de ridders en hun ‘lust’ werden verslagen. Na de ‘verovering’ volgden enkele dansen en een banket, waar er kruidenwijn werd geschonken. Het tweede wagenspel bestond uit twee bergen welke werden binnengereden: een bedekt met planten, de ander met edelstenen. Deze bergen symboliseerden de samenwerking en het verbindende huwelijk tussen Engeland, gerepresenteerd door de groene berg, en Spanje als de berg met edelstenen.⁴⁴

Tijdens de huwelijksluiting was Hendrik minder zichtbaar aanwezig dan tijdens de intocht in Londen. De auteur is niet specifiek over hoe centraal het koopmanshuis lag, waar vanuit Hendrik de intocht overzag. Omdat de vorst toekeek op de voorbijtrekkende mensen, en niet deelnam aan de intocht, valt daaruit te concluderen dat Arthur en Catherina bij de gebeurtenis centraal stonden. Binnen het hof was de koning zichtbaar aanwezig bij

⁴¹ *Ibidem*, 52.

⁴² *Ibidem*, 54.

⁴³ *Ibidem*, 55.

⁴⁴ *Ibidem*, 58, 66-68.

steekspelen, banketten en enkele wagenspelen. Tijdens de huwelijksluiting in de kathedraal keken Hendrik en koningin Elizabeth toe vanuit een gesloten loge. Via aan Hendrik verbonden symboliek, zoals zijn wapenschild en de Tudor-roos, was de koning indirect aanwezig in de eerste wagenspelen in Londen. Naar Arthur werd verwezen als de redder van Engeland, in lijn met de mythische koning Arthur. Het verbond tussen Spanje en Engeland is in de wagenspelen zichtbaar. De focus lag op Arthur en Catherina, indirect verwijzend naar de koning.⁴⁵

9. *Richmond Palace*

De laatste zaterdag verplaatste het hof zich naar het paleis van Richmond, door de auteur aangeduid als een aards en tweede paradijs. Na een brand in 1497 begon Hendrik aan een grootschalige verbouwing van het paleis, waarvan lange tijd onzeker was of deze op tijd klaar zou zijn voor het huwelijk. Het bezoek van de Spaanse gasten en Catherina was het eerste officiële gebruik van de gebouwen. Versierd met bakstenen gevels was het paleis beïnvloed door de architectuur van Bourgondische stadspaleizen en bouwwerken in de Habsburgse Nederlanden. Historicus Gordon Kipling noemt het paleis een tussenstap in de ontwikkeling naar de latere Tudor bouwstijl, gekenmerkt door het kleiner wordende belang van verdediging in de architectuur en het gebruik van baksteen en schoorstenen.⁴⁶ Door de opkomst van de schoorsteen konden aparte kamers worden verwarmd en nam het belang van de centrale hal af. De hal van het paleis was versierd met beeltenissen van eerdere Engelse koningen, zoals koning Arthur, Willem I de Veroveraar (r. 1066-1087), Richard I Leeuwenhart (r. 1189-1199) en Eduard III Plantagenet (r. 1327-1377). Deze beelden hadden gemeen dat de genoemde koningen allemaal veroveraars waren. Hiermee zette Hendrik zichzelf op één lijn met koningen die hun veroveringen wisten te legitimeren. Ook hielden de beelden wapens vast, in plaats van scepters of andere ambtssymbolen. Bovenin de hal hing een portret van Hendrik, ‘moost excellent and heyge Suffrayn.’⁴⁷ De muren van de hal waren behangen met wandtapijten met daarop veldslagen, zoals het beleg van Troje en Jerusalem (1099). Naast de hal van het paleis werd de kapel beschreven: een rijk versierde ruimte met gouden altaar-

⁴⁵ *Ibidem*, 17-18.

⁴⁶ *Ibidem*, 159.

⁴⁷ *Ibidem*, 72.

servies, relieken, wandtapijten en dure stoffen. In de kapel stonden beelden van Engelse koningen die bekend stonden om hun vroomheid, zoals Eduard de Belijder (r. 1042-1066) en Caedwalla (r. 685-688), de eerste gekerstende koning van Wessex. Na een wagenspel op de zondagavond vertrokken de Spaanse ambassadeurs de volgende dag. Zij namen brieven van Hendrik, Elizabeth, Arthur en Catherina mee, gericht aan de koning van Spanje. De auteur sluit het vierde boek af met een lange titulatuur van Hendrik, ‘by the grace of God Kyng of Englund and of Fraunce and Lord of Irlond.’⁴⁸ Deze titulatuur wijkt af van de algemenere aanduidingen met ‘highness’ en ‘grace,’ mogelijk gebruikt omdat het derde boek hier binnen de bron op het een-na-laatste blad was. Arthur en Catherina vertrokken naar kasteel Ludlow in Wales, de woning en het te besturen gebied van de prins van Wales en zijn echtgenote.⁴⁹

Arthur stierf in het voorjaar van 1502, kort na zijn aankomst in Wales. Zijn jongere broer Hendrik werd de nieuwe prins van Wales. Voor de koning kwamen de oude zorgen over het veiligstellen van zijn opvolging weer terug. De daaropvolgende vijf jaar verminderde zijn gezondheid gestaag. Hendrik VII stierf op 21 april 1509 op zijn paleis van Richmond. Na de begrafenis in maart trouwde zijn zoon Hendrik in juni met Catherina, gevolgd door een groots opgezette kroning en vele banketten. Ook Hendrik wijdde zich aan de bouw van paleizen en het houden van grootse feesten, het koningschap van zijn vader overschaduwend. De ‘winterkoning’ was heengegaan.⁵⁰

10. Conclusie

In de conclusie wordt antwoordt gegeven op de onderzoeksvraag gesteld in de inleiding, namelijk hoe Hendrik tijdens het huwelijksfeest parades en feesten inzette om zijn macht als vorst te legitimeren. Hierbij wil ik het hebben over de symboliek rondom Hendrik, de rol van Arthur, en de representatie van de koning tijdens het huwelijk. Middels de huwelijkspolitiek was er sprake van een voornamelijk politieke overeenkomst tussen Engeland en Spanje. Er is gekeken naar machtsrepresentatie, symboliek en de historische context hiervan in literatuur en bronnen. Onderzochte resultaten zullen hieronder toegelicht worden. Door deze drie aspecten

⁴⁸ *Ibidem*, 78.

⁴⁹ *Ibidem*, 79.

⁵⁰ Penn, *Winter king*, 70, 341, 359, 362.

te onderzoeken wordt geprobeerd de rol van machtsrepresentatie bij evenementen rondom het Engelse hof begin zestiende eeuw te verklaren.

Allereest de verwijzingen naar koning Hendrik VII. De vorst is indirect zichtbaar in de uitbeeldingen op de wagenspelen en eerder genoemd symboolgebruik. Middels aan hem verbonden symboliek, zoals zijn persoonlijke wapen en de Tudor-roos, wordt indirect naar hem verwezen als vorst. Hendriks afstand tijdens de intocht is te zien in dat hij, ondanks zijn centrale podium, geen deelnemer is in de optocht langs de wagenspelen. Hij was tijdens de wagenspelen zichtbaar aanwezig, maar stond niet centraal. Ondanks dit was hij als toeschouwer vertegenwoordigd door aan hem verbonden symbolen, kleurgebruik en uitspraken door acteurs.

Hendrik was tijdens de weken rondom de huwelijksfeesten afwisselend aanwezig. Tijdens de wagenspelen in Londen keek hij publiekelijk toe op de intocht van Arthur en Catherina. De huwelijksluiting woonde hij bij vanuit een verborgen loge. Binnen het hof was de koning meer zichtbaar. Zo was hij aanwezig bij steekspelen, banketten, en enkele wagenspelen welke voor zijn troon en andere adel werden opgevoerd. De huwelijksluiting en intocht waren aldus gefocust op Arthur en Catherina, met indirecte verwijzingen naar de koning.

Tijdens de optocht wordt naar Arthur verwezen als de redder van Engeland. Hierbij wordt hij in één lijn gezet met de mythische Engelse koning Arthur. Het mythisch verleden van deze populaire koning werd ingezet om het jonge koningshuis in een langere lijn met het verleden te zetten. Door middel van deze vergelijking hadden zowel koning Arthur als Hendrik VII met zijn zoon Engeland verenigd

De auteur beschrijft de werking van de wagenspelen en de achterliggende symboliek in groot detail. Het wapen van Hendrik en de Tudor-roos kwamen meerdere malen voor in de spelen als decoratie. Het koninklijk wapen en de Tudor-roos kwamen beiden meerdere malen voor in de wagenspelen, naast het gebruik van de Franse lelie. De lelie kwam voor in het koninklijk wapen en in de titulatuur van de koning, waardoor hij een claim legde op gebieden in Frankrijk. Een enkele keer kwam Hendriks groen-witte livrei voor. Mogelijk werden de persoonlijke kleuren van de vorst gebruikt om zijn aanwezigheid en belang bij de gebeurtenis te laten zien. Het gebruik van acteurs in Spaanse klederdracht in combinatie met Engels geklede figuren laat de toenadering tussen Spanje en Engeland zien, via de huwelijkspolitiek tegen de gemeenschappelijke vijand Frankrijk.

Er is weinig bekend over de identiteit van de auteur van de *Receyt*. Historici nemen op basis van zijn gedetailleerde beschrijvingen aan dat hij werkzaam was als bediende aan het hof. De auteur beschrijft Hendrik, Catherina en Arthur positief en is door zijn mogelijke afhankelijkheid minder genuanceerd over de vorst.

Macht en autoriteit zijn in de publieke ruimte vaak nauw verbonden. In dit onderzoek naar de representatie van Hendrik VII in 1501 is naar voren gekomen dat dit vaak zowel van directe als indirecte aard was, veroorzaakt door de vorm van de gebeurtenis. Symboliek had een belangrijke rol in de hofcultuur, waarbij de heraldiek van de heersende familie, de Tudors, veel zichtbaar was in wagenspelen. Door machtsrepresentatie te onderzoeken kan het gebruik van beelden en symboliek door machthebbers verklaard worden. Dit is ook mogelijk voor onderzoek naar recentere voorbeelden hiervan, zoals het kijken naar de beeldvorming van moderne leiders en hun aanwezigheid bij publieke gebeurtenissen.

Bronnen

1. Bacon, Francis, *The historie of the raigne of king Henry the seventh, and other works of the 1620s*, red. Michael Kiernan, The Oxford Francis Bacon VII (Oxford, 2012).
2. *The receyt of the ladie Katheryne*, red. Gordon Kipling, Early English Text Society 296 (Oxford 1990).

Literatuur

1. Chrimes, Stanley, *Henry VII* (Londen, 1972).
2. Cunningham, Sean, *Henry VII* (New York, 2007).
3. Dillon, Janette, *The language of space in court performance: 1400-1625* (Cambridge, 2010).
4. Kisby, Fiona, 'Royal minstrels in the city and suburbs of early Tudor London: professional activities and private interests', *Early Music* 25 (1997), 199-220.
5. Penn, Thomas, *Winter king: the dawn of Tudor England* (Londen, 2012).
6. Sharpe, Kevin, *Selling the Tudor monarchy: authority and image in sixteenth-century England* (Yale, 2009).
7. Sherborne, J., 'Aspects of the English court culture in the later fourteenth century', in: V. Scattergood, J. Sherborne (red.), *English court culture in the later middle ages* (Londen, 1983), 1-27.
8. Starkey, David, 'Introduction: court history in perspective,' in: David Starkey e.a. (red.), *The English court: from the war of the roses to the civil war* (Essex, 1987), 1-24.

9. Watts, John, 'Review of Henry VII', *Reviews in History*
<<http://www.history.ac.uk/reviews/review/624>> [geraadpleegd op 15-10-2014].

10. Wooding, Lucy, 'Selling the Tudor monarchy: authority and image in sixteenth-century England', *Reviews in History: covering books and digital resources across all fields of history* <<http://www.history.ac.uk/reviews/review/852#author-response>> [geraadpleegd op 15-10-2014].